

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Економіки підприємства та організації підприємницької
діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ Семенова В.Г.
(підпис)

“ ___ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА робота

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка та стратегія розвитку підприємства»
(назва магістерської програми)

на тему:

**«ОЦІНКА РІВНЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»»)**
(назва теми)

Виконавець:
студентка ЦЗФН
Тарахтій Руслана Ігорівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Малишко Валерій Семенович _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна безпека підприємства, як економічна категорія.....	6
1.2. Фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства	14
1.3. Основні підходи до формування системи економічної безпеки на підприємствах.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»	32
2.1. Історія підприємства ТОВ «Телекард-прилад» та розвиток галузі приладобудування України	32
2.2. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства ТОВ «Телекарт-прилад».....	42
2.3. Оцінка рівню економічної безпеки підприємства ТОВ «Телекарт-прилад»	52
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД».....	63
3.1. Підвищення економічної безпеки за рахунок зменшення довгострокової заборгованості ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД».....	63
3.2. Підвищення економічної безпеки за рахунок скорочення плинності кадрів	67
3.3. Підвищення рівня економічної безпеки підприємства за рахунок підвищення інтенсивності оновлення основних фондів	70
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

У сучасних умовах ведення бізнесу, які характеризуються кризовими ситуаціями політичною нестабільністю, неузгодженістю і недосконалістю правової бази, відсутністю науково обґрунтованої концепції реформ, криміналізацією бізнесу виникає необхідність вивчення і удосконалення методичних підходів до формування та забезпечення економічної безпеки господарської діяльності підприємства.

Необхідно відзначити, що створити універсальну систему економічної безпеки неможливо оскільки кожне підприємство унікальне має свої особливості функціонування, ринкові зв'язку, можливості, потенціал і орієнтоване на певний сектор ринку.

Аналіз літературних джерел показав, що питаннями розробки теоретичних і методичних основ формування системи економічної безпеки підприємства займаються Мак-Мак В.П., Доронін А.І., Ярочкин В.І., Грунін О.А., Грунін С.О., Чернявський А.А., Кузнєцов І.М., Кузнєцов А.А., Євсєєв С.П., Кавун С.В. та інші.

Незважаючи на досягнуті результати в дослідженні економічної безпеки підприємства, можна помітити, що приділяється недостатньо уваги проблемам розробки теоретичних принципів і практичних рекомендацій щодо формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства на пострадянському просторі.

Крім того, система економічної безпеки повинна бути унікальною і закритою для неуповноваженими осіб та інших господарюючих суб'єктів, виходячи з того, що ніяка система не може бути ідеальною і при наявності відомостей про побудову і особливості діяльності системи економічної безпеки, може бути знайдено слабке місце і завдано шкоди підприємству.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних основ категорії економічної безпеки підприємства, визначення сучасного рівня економічної

безпеки підприємства на прикладі ТОВ «Телекарт-прилад» та визначення шляхів підвищення економічної безпеки зазначеного підприємства.

Реалізація мети дослідження обумовила постановку і рішення наступних завдань:

- вивчення сутності економічної безпеки підприємства та її ролі у сучасних умовах функціонування підприємств;
- вивчення сучасних методик визначення рівня економічної безпеки підприємства;
- вивчення теоретичної основи факторів, що формують економічну безпеку підприємства, шляхів і резервів її зростання;
- проведення аналізу техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Телекарт-прилад» з метою визначення факторів, що впливають на економічну безпеку досліджуваного підприємства, шляхів і резервів її зростання;
- розробка заходів щодо підвищення економічної безпеки ТОВ «Телекарт-прилад».

Об'єктом дослідження є сфера організаційно-економічних відносин, пов'язаних з формуванням рівня економічної безпеки ТОВ «Телекарт-прилад».

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади оцінки економічної безпеки підприємства, та визначення шляхів та резервів її зростання.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, наукові збірки, монографії та наукові видання вітчизняних і зарубіжних учених, дані фінансової та статистичної звітності ТОВ «Телекарт-прилад».

Практичне значення даного дослідження полягає в дослідженні рівня економічної безпеки підприємства, оцінки відхилення фактичних результатів від показників-індикаторів для виявлення додаткових резервів та шляхів збільшення економічної безпеки ТОВ «Телекарт-прилад».

Всі розрахунки в дипломній роботі здійснені за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel.

Наукова новизна дослідження: запропонована оцінка економічної безпеки промислового підприємства методом розрахунку відстаней до еталону.

Теоретичною основою дослідження є матеріали навчальної й учбово-методичної літератури, праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з питань оцінки економічної безпеки підприємства, періодична преса, і навіть матеріали науково-практичних конференцій.

Інформаційні джерела дослідження – матеріали Державного комітету статистики України, Євростату, інформаційний портал «Smida», офіційна документація підприємства, дані бухгалтерського обліку і звітність ТОВ «Телекарт-прилад», нормативні документи, аналітичні та статистичні матеріали.

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій підприємству ТОВ «Телекарт-прилад» щодо підвищення рівня економічної безпеки підприємства по окремих складових економічної безпеки..

Впровадження рекомендацій, що надані у роботі, а саме скорочення поточної заборгованості, підвищення якості кадрової політики та підвищення інтенсивності оновлення дозволять підприємству підвищити рівень економічної безпеки.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменування). Загальний обсяг дипломної роботи магістра становить 87 сторінки комп'ютерного тексту, містить 20 таблиці та 8 рисунків. Обсяг основної частини роботи 81 сторінка.

ВИСНОВКИ

1. Було проведено комплексний аналіз наявних в публічному доступі джерел на предмет бачення і розуміння питання економічної безпеки підприємства та її ролі в сучасному управлінні. З критичної точки зору проведений синтез елементів, розуміння яких подібно або має об'єктивну (аксіоматичну) природу. Внесено доповнення та уточнення для побудови комплексного розуміння і бачення питання. Виділено відповідні поняття, пов'язані в логічній системі, побудованої на основі результатів аналізу.

2. У науковій літературі знайшли відображення два напрямки визначення економічної безпеки. Перше – визначення економічної безпеки виходячи з загроз (які а ргіогі завжди існують і здатні вплинути на підприємство небажаним чином) функціонуванню підприємства і другий – як певний стан економічної системи без посилення на будь-які були загрози.

3. Фактори економічної безпеки визначає безпосередньо сфера господарської діяльності підприємства. Цілі і завдання конкретного підприємства створюють пріоритетні напрямки щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. До основних груп факторів економічної безпеки можна віднести: екзогенні фактори (економічна і політична обстановка, фіскальна політика держави, насиченість ринків, факторів виробництва: ринка фінансів, трудових ресурсів, засобів виробництва, насиченість ринків збуту) та ендогенні фактори кадрова політика підприємства і персонал, економічна політика підприємства, забезпечення фінансової незалежності і стійкості, управління конкурентоспроможністю підприємства, управління якістю продукції, маркетинг, інноваційна діяльність, форс-мажорні обставини і т. д.

4. Слід підкреслити, що класифікація загроз економічній безпеці за сферою їх виникнення, по-перше, має краще на сьогоднішній день теоретичне обґрунтування і, по-друге, знайшла найбільше практичне застосування. Аналіз спеціалізованої літератури показав, що дослідники виділяють не тільки класи загроз, а й підкласи, і підпідкласи.

5. Процес формування і функціонування системи економічної безпеки пов'язаний з постійними значними інформаційними потоками. Система економічної безпеки в її взаємозв'язку з зовнішнім і внутрішнім середовищем. При формуванні системи економічної безпеки слід враховувати певні індивідуальні чинники, які притаманні кожному підприємству: виробнича структура, масштаби виробництва, ступінь охоплення ринку, інноваційна діяльність, ступінь ризикованості діяльності, обсяг необхідної інформації і т.д.

6. Одеське підприємство ТОВ «Телекарт-Прилад» є національним виробником сучасних цифрових засобів зв'язку. Основні сфери діяльності – виробництво продукції для силових структур і виробництво продукції енергетичного сектора. Понад 70% працівників мають повну та базову вищу освіту та близько 40% працівників – це молоді спеціалісти у віці до 35 років.

7. Одним з основних видів продукції підприємства є виробництво актуальної для сьогодення продукції – приладів обліку електроенергії. Сьогодні в Україні виробництво електричного устаткування має найгірші тенденції розвитку у порівнянні з машинобудуванням та промисловістю в цілому.

8. Показники ефективності техніко-економічної діяльності підприємства демонструють позитивну динаміку за період з 2015 по 2018 роки. Продуктивність праці зростає з 207,1 до 625,9 тис. грн., не зважаючи на зростання чисельності працюючих. Більш ніж у 4 рази зростає фондівдача. На її рівень з одного боку вплинуло зростання обсягів реалізації на 246% за період та скорочення вартості основних фондів на 20,3% з іншого. Коефіцієнт оборотності обігових коштів протягом періоду має досить низьке значення, але й він демонструє позитивну тенденцію – збільшується з 0,53 у 2015 році до 1,24 у 2018-му.

9. Фінансовий результат до оподаткування має чітку тенденцію до зростання протягом всього періоду. Приріст фінансового результату до оподаткування у 2016 році становив 39,5% у порівнянні з 2015, у 2017-му ще

на 71,1% у порівнянні з 2016-м та на 42% у 2018-му році у порівнянні з 2017-м. загальний приріст становив у абсолютному виразі більш ніж 7 млн. грн.

10. За допомогою факторного аналізу було з'ясовано, що зростання обсягів реалізації забезпечило підприємство обсягом прибутку від основної діяльності у розмірі 27609 тис. грн. За рахунок скорочення собівартості додатково було отримано 2358 тис. грн. прибутку.

11. Багатокутник економічної безпеки показав, що показник фінансової незалежності та плинності кадрів знаходяться поза межами границь нормативних значень: фінансова незалежність менше нормативного мінімального значення, а плинність кадрів навпаки, більше за встановлений максимум. Усі інші показники знаходяться у межах встановлених індикаторів, що свідчить про достатній рівень економічної безпеки підприємства.

12. Загальний рівень економічної безпеки ТОВ «Телекарт-прилад», який був визначений зі застосуванням методу відстані до еталону, становить 0,777 долі одиниць, що на 0,233 менше за еталонне значення 1.

13. Низький рівень коефіцієнту автономії обумовлений великим обсягом поточних зобов'язань підприємства. Ми запропонували скоротити розмір поточних зобов'язань за рахунок зменшення розміру дебіторської заборгованості і відповідного вивільнення оборотних коштів підприємства, які можна спрямувати на погашення поточних зобов'язань. Комплекс заходів, щодо скорочення дебіторської заборгованості дозволив вивільнити 11726,57 тис. грн., які можуть бути спрямовані на скорочення обсягу поточних зобов'язань. У результаті заходу коефіцієнт фінансової незалежності зросте з 0,2 до 0,22 долі одиниці. Захід не є капіталомістким.

14. Для скороченні рівню плинності кадрів пропонуємо впровадити нововведення запропоновані [HRU](#) (Університетом людських ресурсів в США), які передбачають організацію відбору персоналу на наступних засадах: формується вакансія зі списком вимог до кандидата; проводиться первісний відбір по резюме; потім можлива бесіда зі здобувачем для первинного відсіву;

потім проводиться технічне інтерв'ю без чіткого плану з обговоренням досвіду роботи, поглибленням в довільні деталі і «завданнями на кмітливість», за підсумками якого приймається остаточне рішення. У результаті впровадження заходу коефіцієнт плинності скоротиться з 0,130 до 0,106. Захід не є капіталомістким.

15. С ціллю покращення позицій підприємства за цим показником-індикатором пропонуємо активізувати діяльність підприємства у напрямку оновлення основних виробничих фондів. Так, стратегією підприємства передбачено впровадити новий підхід до обслуговування клієнтів. Цей підхід передбачає впровадження послуги доставки продукції споживачеві. Щоб реалізувати цей захід за оцінками співробітників підприємства потрібно придбати транспортних заходів на суму 1942 тис. грн. Коефіцієнт інтенсивності оновлення у разі реалізації заходу становитиме 0,569, що на 0,461 долі одиниці більше на рівень 2018 року.

16. У результаті покращення показників індикаторів за рахунок впровадження запропонованих заходів рівень економічної безпеки ТОВ «Телекарт-прилад» буде становитиме 0,807 долі одиниць, що на 0,03 більше рівня безпеки у 2018 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения. Киев: Либра, 2003. 280 с.
2. Юрлов, Ф. Ф., Колесов, К. И., & Плеханова, А. Ф. (2014). Повышение экономической безопасности предприятий ОПК на основе применения SWOT-анализа. In Экономическая безопасность России: проблемы и перспективы (pp. 471-476).
3. Иванюта, Т. Н. (2013). Основные подходы к формированию системы экономической безопасности на предприятиях.
4. Иванова, Л. К. (2013). Экономическая безопасность предприятия. Вестник Уфимского государственного авиационного технического университета, 17(7 (60)).
5. Безуглая Н.С. Экономическая безопасность предприятия. Сущность экономической безопасности предприятия. / Российское предпринимательство.- 2010. -№ 4-1.с. 63-67.
6. Безуглая Н.С., Безуглый А.В. Обеспечение экономической безопасности общества и государства через гибкое управление трудовыми ресурсами и индивидуальный подход к личностному развитию индивида/ Экономика и предпринимательство. 2013. № 8 (37). с. 413-416.
7. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения.- [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://safetyfactor.narod.ru/doc/notion.html>
8. Судоплатов А.П., Лекарев С.В. Безопасность предпринимательской деятельности. М.:ОЛМА-ПРЕСС, 2001. С.3.
9. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур. Дисс. ... канд. экон. наук. СПб.-2002.
10. Грунин О.А., Грунин С.О. Экономическая безопасность организации. - СПб: Питер.- 2002.- 160с.

11. Безверхая, Е. Н., Губа, И. И., Ковалева, К. А. (2015). Экономическая безопасность предприятия: сущность и факторы. Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета, (108).

12. Доронин А.И. Бизнес-разведка. М.: Издательство: Ось 89. 2002 - 288с.

13. Безуглая Н.С. Экономическая безопасность предприятия. Сущность экономической безопасности предприятия. / Российское предпринимательство. 2010. № 4-1. С. 63-67.

Ковалева К.А. Построение системы информационной безопасности/Ковалева К.А., Глуценко Р.В., Международный студенческий научный вестник. 2014. № 1. С. 38

14. Ковалева К.А. Системы информационной безопасности и их построение/Ковалева К.А., Попова Е.В. В сборнике: Современные технологии управления - 2014 Сборник материалов международной научной конференции. Киров, 2014. С. 18531862

15. Безверхая Е. Н., Губа И. И., Ковалева К. А. Экономическая безопасность предприятия: сущность и факторы Научный журнал КубГАУ, №108(04), 2015 года

16. Беспалько Б. А. Экономическая безопасность предприятий. Понятия, подходы, принципы / Информационный ресурс «Директор по безопасности» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.s-director.ru/c5ff2543b53f4cc0ad3819a36752467b>.

17. Богомолов В. А. Экономическая безопасность : учеб. пособ. для студентов вузов, обучающихся на специальностях экономики и управления / В. А. Богомолов и др. ; под ред. В. А. Богомолова. – 2-е изд. перер. и доп. – М: Юнити-Дана, 2009. – 295 с.

18. Вишняков Я. Д. Управление обеспечением безопасности предприятий: экономические подходы [Электронный ресурс] / Вишняков Я. Д., Харченко С.А. // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – №5. – Режим доступа: <http://www.mevriz.ru/articles/2001/5/1533.html>

19. Гапоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / Гапоненко В. Ф., Беспалько А. Л., Власков А. С. – М.: «Ось-89», 2007. – 208 с.

20. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: учебное пособие / В. М. Гранатуров. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Дело и Сервис, 2010. – 208 с.

21. Зубок М. И. Экономическая безопасность субъектов предпринимательства : учеб. пособ. [Электронный ресурс] / [Зубок М. И., Рубцов В. С., Яртменко С. М. и др.]. – К., 2012. – 226 с. – Режим доступа: <http://ifsa.kiev.ua/files/ekonomsec.pdf>.

22. Игнашкина Т. Б. Экономическая безопасность предприятия и ее трактовка в научных трудах [Электронный ресурс] / Т. Б. Игнашкина, А. Л. Шатохин // Материалы «X Международной научно-практической конференции ХНУ». – Режим доступа к статье: http://mev-hnu.com/load/2013/3_zabezpechennja_ekonomichnoji_bezpeki_virobnichikh_sistem.

23. Информационная база публикаций и аналитических материалов "Global Socio-Economic Security Database" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ilo.org/dyn/sesame>

24. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – Киев: Либра, 2003. – 280 с.

25. Коробчинский А. Л. Методика формирования системы экономической безопасности предприятия / А. Л. Коробчинский // Журнал «Актуальні проблеми економіки». – 2009. – №4 (94). – С. 41 – 45.

26. Мак-Мак В. П. Служба безопасности предприятия, 2003. – 80 с.

27. Новиков В. Ф. Философия экономической безопасности промышленного предприятия [Электронный ресурс] / Сайт Ющука Евгения Леонидовича «Конкурентная разведка». – Режим доступа: <http://ci-razvedka.ru/Ekonomicheskaya-Bbezopasnost-Promyshlennogo>.

28. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] / С. И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: Азъ. – 1992. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/228686>.

29. Тумар Н. Б. Концепция обеспечения экономической безопасности предприятия и принципы ее формирования [Электронный ресурс] / Н. Б. Тумар // журнал «Провизор». – Режим доступа: http://www.provisor.com.ua/archive/2007/N17/safe.php?part_code=10&art_code=6108.

30. Фляйшер К. Стратегический и конкурентный анализ. Методы и средства конкурентного анализа в бизнесе / К. Фляйшер, Б. Бенсуссан. – М.: Бином. Лаборатория знаний, 2005. – 541 с.

31. От заимствования к выращиванию (опыт российских реформ и возможность культивирования институциональных изменений) / Я. Кузьминов [и др.] // Вопросы экономики. 2005. № 5. С. 5–12.

32. Кириллов Н.П. Безопасность предпринимательской деятельности в современной России. М.: Элит, 2008. 408 с.

33. Захаров О.Ю. Обеспечение комплексной безопасности предпринимательской деятельности. М.: АСТ, Астрель, ВКТ, 2008. 320 с.

34. Шабінський Олександр Володимирович- Економічна безпека підприємств аграрного сектора України9 теорія+ методологія та механізм реалізації9 автореф- дис---- д-ра екон-наук9/7-//-/3.Шабінський Олександр Володимирович:Луган-нац-аграр-ун, т—Луганськ+1/0/-—3/

35. Чернявский А-А-Безопасность предпринимательской деятельности-- Конспект лекций- —К-9МАУП+0887—013с:

36. Кузнецов Олександр Олександрович+ Євсєєв Сергій Петрович+ Кавун Сергій Віталійович- Захист інформації та економічна безпека підприємства9- монографія- Х-9ХНЕУ+1//7—25/с-

37. Кузнецов И.Н.+Бизнес-безопасность--М-9Издательско-торговая корпорация-Дашков и К¹/₄¹/₂+1//6—305с-

38. Шемаєва Людмила Григорівна- Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища⁹ автореф- дис---
-. Л- Г- Шемаєва: ВНЗ!Ун-т економіки та права!КРОК!—К-+1/0/-—28с-

39. Литвинова В. О., Літвінов О. С. Визначення рівня економічної безпеки підприємства аналітико-графічним методом // Науковий вісник. – №10(218). – 2014. – С. 94–102.

40. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с,41.

41. Шабінський Олександр Володимирович. Економічна безпека підприємств аграрного сектора України: теорія, методологія та механізм реалізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Шабінський Олександр Володимирович; Луган. нац. аграр. ун-т. □ Луганськ, 2010. □ 40

42. Шалагин Д.А. Методологические основы формирования экономической безопасности предприятия // Вестник БНТУ, - 2009, - №1. - С.99-102.

43. Шевченко Л. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макухатаін. / заред. д-раекон. наук, проф. Л. С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с.

44. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с

45. Чернявский А.А. Безопасность предпринимательской деятельности. - К.:МАУП, 1998.-124 с

46. Чернявский А. А. Безопасность предпринимательской деятельности. Конспект лекций. □ К.: МАУП, 1998. □ 124 с

47. Экономическая безопасность России. Общий курс: учебник / под ред. В.К. Сенчагова. –4-е изд. –(эл.). –М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2012. – 815 с.

48. Яковлева И.Н. Оценка финансовых рисков на базе бухгалтерской отчетности // Справочник экономиста. - 2008. -№5. - С.6-9

49. Якубович З.В. Недоліки методик оцінювання рівня економічної безпеки підприємства та шляхи їх усунення [Електронний ресурс] -Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2011_704/11.pdf
50. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы. □ М.: Ось-89,1997.